

מדינת ישראל

משרד האוצר

לשכת המנהל הכללי

ירושלים, ט"ו כסלו תשע"א
22 נובמבר 2010

סיכום דיון 1 הוועדה להגברת התחרותיות במשק מתאריך 9.11.10

השתתפו :

מר איל גבאי, מנכ"ל משרד רה"מ
מר חיים שני, מנכ"ל משרד האוצר
פרופ' זוהר גושן, יו"ר רשות ניירות ערך
ד"ר גיתית גור גרשגורן, הכלכלנית הראשית ברשות ניירות ערך
מר רוני חזקיהו, המפקח על הבנקים
עו"ד אבי ליכט, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
ד"ר קרנית פלוג, מנהלת חטיבת המחקר, בנק ישראל
גב' רונית קן, הממונה על הגבלים עסקיים
פרופ' יוג'ין קנדל, ראש המועצה הלאומית לכלכלה
פרופ' עודד שריג, הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון
מר אמיר ברקן, ראש האגף הכלכלי
גב' בתיה הררי, האגף הכלכלי
מר יואב אורון, יועץ מנכ"ל משרד האוצר
גב' מיה בוקובה, דוברת מנכ"ל
מר הילל פרימן, עוזר מנכ"ל משרד רה"מ

דובר/ת

שמחים לפתוח דיון ראשון של הוועדה.

הישיבה הראשונה תתקיים במשרד רה"מ כאשר בהמשך העבודה נתפצל לצוותים. מבקשים השתתפות אישית בישיבות, לא יתקבלו תחליפים ולא תאושר הצטרפות נלווים. הישיבה הראשונה תעסוק במחשבות לגבי הנושאים לאיסוף עובדתי, למחקר, ביסוס מצע לדיון, השקפות לגבי נושאים מרכזיים שבהם נצטרך לדון ואיך ימשך התהליך. כל זאת על מנת שיתאפשר לעשות איגום של הנושאים ולקבוע חלוקת כוחות ומשימות להתקדמות.

מדינת ישראל

משרד האוצר

לשכת המנהל הכללי

דובר/ת

כמשפטן רוצה להבין למה הוקמה הוועדה, מה הכיוונים ואיך רוצים ליישם. גיבוי משפטי יינתן בהתאם. לפני שיודעים מה התוכנית קשה להגיד מה הדעה ולכן מבקש ללמוד את הנושא.

דובר/ת

עיקר העיסוק שלנו בנושא בשלב הראשון הוא סביב האפיון של הקבוצות העיקריות הן מבחינת יעילות הקצאת מקורות וסיכונים. נדמה שצריך לאפיין את תמונת מצב המשק מבחינת קבוצות. מה ההיקף, איפה הריכוזיות, התפתחות על פני זמן. באיזה מידה שונות ביצועי חברות אלה מביצועי חברות שאינן בקבוצות? נעשתה לא מעט עבודה ותמציתה הוצגה בדו"ח בנק ישראל. בשלב שני, שאלת השפעתן של קיומן של חברות בקבוצות על הצמיחה – יש לחקור קצת יותר ממה שנעשה עד עתה. יש ניתוח של ביצועים, רווחיות, צמיחה, השקעה במו"פ וכדומה אך לא בצורה שמספקת את הדעת. יש לקחת בחשבון שבמשק קטן ופתוח יש יתרונות לגודל. יש אלמנט של סיכונים מערכתיים ופוטנציאל לסיכון בפגיעה בקבוצות.

דובר/ת

יהיו דיונים לעומק אך עבור נקודת פתיחה:

1. המשק הישראלי קטן וריכוזי. נקודה. כשיודעים זאת יש ללכת קדימה ולדעת שיש גם יתרונות וגם חסרונות.
 2. המערכת הפיננסית נמצאת אחרי כמה ועדות. חלק מהדברים יושמו וחלק לא.
- לכל פתרון שיוצע, יש בעיות, ויש מחיר TRADE OFF, מה הנזק שנגרם ומה תופעות הלוואי של הפתרונות. כל פתרון יכול להביא לזעזועים ולמצב של נזק עולה על תועלת. ניתן לנסות ולשפר דרך רגולציה ואמצעים אחרים. מוטרד באופן כללי מתופעות שמובילות לכיוון הסתכלות על נושא הריכוזיות כבעיה. יש אולי קבוצה אחת במשק שיש לה אג'נדה של שליטה ריכוזית וסיכון ברמה של ניצול המצב הקיים לטובת צבירה של כוח שיכול להוביל להשפעה שלילית מבחינת סיכון של הכוח שנצבר בידי גורם אחד. שאר הקבוצות במשק, באופן כללי, אינן בעלות אג'נדה כזו אך יכול להיות שגם בלי אג'נדה כזו הן צוברות כוח בעל השפעה שיכול להוביל ל:

1. ניצול כוח לרעה

2. סיכון ליציבות

בנקים: המלצות לשינוי יתרמו מעט מאוד למערכת אך פוטנציאל הנזק שלהם על השוק גדול. מסתכלים על בנק לאומי בדרך לבנק ללא גרעין שליטה בחשש גדול. אם תצא הוראה האוסרת על מחזיקי ריאלי להחזיק פיננסי – כנראה ימכרו את הבנקים. כשאין גרעין שליטה אין היתר מבנק ישראל לשלוט. אנשי עסקים ימשיכו לקבל אשראי גם ללא שליטה.

מדינת ישראל

משרד האוצר

לשכת המנהל הכללי

דובר/ת

מסתכלת על כתב המינוי ומנסה להתייחס למה שעולה בשיח הציבורי הענייני והלא ענייני. צריכים לנסות למקד את אותם מקומות שנכון וצריך לעסוק בהם. צריך להיות תהליך ראשון של מה שנשאר בפנים ומה לא. צריך בסיס נתונים מסודר. בהיבט התחרות בתחום הגבלים עסקיים, יש היום הצעת חוק קבוצות ריכוז הנדונה בכנסת.

הצעה זו אם תאושר אמורה לתת מענה ל:

1. כניסת מתחרים לשוק מוגבל.
2. מוביליות בשווקים.

יכולים לראות לא מעט שווקים שיש להם חסמי כניסה ומעבר ומספר מצומצם של מתחרים. החוק כולל כלים לטיפול בפרקטיקות מסחריות שונות כגון – התקשרויות בלעדיות ארוכות טווח, קשירת צרכנים וכו'. צריך להחליט במה עוסקים ועל זה לבסס את מאגר המידע שעליו יגובשו עמדות. צריך לבחון השפעות ארוכות טווח על הסקטור העסקי ולהימנע מטיפול יתר. החקיקה הקיימת והרגולציה מאפשרת גמישויות ובצדק.

דובר/ת

2 צמתי החלטה:

1. מה הבעיה
2. מה הפתרונות

בעיה: מה הבעיה הפוטנציאלית, אפיון כקונספט, מחפשים את "האקדח המעשן". אולם מאוד יתכן כי לא יהיה "אקדח מעשן" בתחומים אלה ולכן ניתן לחפש ראיות מהעולם ולהסתמך על הפוטנציאל לסיכון בהעדר של פסיפס של תשתית ראייתית בתחומים שונים. עדיף שהיינו מסכימים על בסיס נתונים אחיד אבל, בהינתן ניסיון קצר, אין שום סיכוי שרשויות יחלקו נתונים עם רשות אחרת. בהקשר לסיכונים הפוטנציאלים, זוהי שאלה ערכית: האם מוכנים לתת כלים בחקיקה ובתקנות כך שקבוצה קטנה של אנשים תשלוט ב - 80% מהמשק (ישלטו במובן של שליטה באשר להפניית המקורות). בשבדיה ישנן כ - 4 - 6 משפחות ששולטות בכ - 50% והמערכת יצרה חוקים שתומכים בכך. האם אנחנו היינו רוצים שליטה שכזו. האם אנחנו היינו מוכנים לרמות מינוף גבוהות במבנה שוק שכזה?

דובר/ת

עדיין לא ברורות לי מטרות הוועדה, לא ברורים הסיכונים בפעולות המוצעות בכתב המינוי. אני חושש שלא נמצא נתונים שיצדיקו פעולות, מעבר לבעיות התמריצים שבפירמידות. כנראה לא נמצא "אקדח מעשן". לא מסכים בהכרח למה שכתוב בכתב המינוי. בסוף, מדובר כאן בשאלה ערכית. יש רשימה של דברים פוטנציאליים ולא ברור האם קיים קשר בין כולם. ככלכלן אני מסתכל על שאלת התמריצים. מה גורם לתמריצים לא נכונים במבנה הקיים? לא בהכרח נוכל למצוא נתונים שיעידו על בעיות אמיתיות. בהקשר הפיננסי: מינוף גבוה גורם לעליית הסיכון במערכת הפיננסית. עם זאת, במשבר לא קרס אף גוף פיננסי בישראל. זה לא אומר שלא היה שם סיכון. יש למקד את הדיון בשאלת התמריצים. אין בעיה עם אנשים שבכלים תחרותיים הגדילו את היקף עסקיהם.

מדינת ישראל

משרד האוצר

לשכת המנהל הכללי

דובר/ת

קיבל את המינוי מתוקף תפקידו ולא דווקא משום שעסק בנושא. היות וכן מגיע לנושא ללא תפיסת עולם מוגדרת. סימני שאלה ראשוניים :

1. תשתיות פיזיות של המדינה : חשמל, מים, גז. במסגרת עבודה שוטפת מתחילה להיווצר תמונה של יתרון לגודל. האם רוצים שכל אזרח יוכל לקנות לעצמו תחנת חשמל כדי שיהיה שוק תחרותי או שיש יתרון לגודל?
2. יש תהיות לגבי עד כמה יש תיעדופים של אותן קבוצות שקשורות למוסדיים בהקצאת משאבים.
3. חברות אחזקה גדולות מבוזרות - אמורות להיות כלי שהשוק המשוכלל לא אוהב אותן ולכאורה מעדיף אותן מפוצלות. במערב : באופן כללי משקיעים בחברות מתמחות ולא בחברות אחזקה.
4. שאלות נוספות שחשוב לנסות ולהבין : האם צריך להיות גבול להיקף השליטה של קבוצה או קבוצות במשק? אם כן, מהו מספר הקבוצות הגדולות שהגיוני במשק הישראלי? האם יש מה לעשות בסקטור הציבורי על מנת שנגביר את היעילות והתחרות במשק?

דובר/ת

מצטרף לדברי ... מבדיקה ראשונה ישנן כמה בעיות ועל כל אחת מהן אפשר לקיים דיון.

1. ריכוזיות גבוהה : יש מספר חברות קטן במשק קטן. זו בעיה. יש הצעת חוק קבוצות ריכוז שכרגע בתהליך חקיקה שיתכן שתגדיר ותנסח כלים לטיפול בבעיה.
2. ריאלי פיננסי, בעיה של ניגוד עניינים :
הבעיה קיימת בבנקים ובחברות שמנהלות כספי אחרים. אך אלו 2 בעיות שונות.
3. מבנה אחזקות של בלוק שליטה בחברה אחת שלא כחלק מפירמידה : יש יתרונות וחסרונות לכל אלטרנטיבה – בעלות מרוכזת מול בעלות מפוזרת -- וצריך לשקול אל מול האלטרנטיבות. לא ברור עד כמה הנתונים מוכיחים שאכן קיימת בעיה בחברות שאינן חלק מפירמידה.
4. פרמיית השליטה : עד כמה פרמיית השליטה גבוהה בישראל ממה שקורה בשווקים דומים בעולם?
5. גדול מכדי ליפול : צריך להחליט על רגולציה של אלה שלוקחים אשראי או אלה שנותנים אשראי. הבעיה אינה בתחום הבנקאי אלא מול משקיעים מוסדיים.
6. הון ושלטון : לא בהכרח קשור רק לפירמידה, לריאלי-פיננסי, או לפעילות עסקית. הנושא רחב וצריך להחליט במה מטפלים. כיוון שהשאלה ערכית – לא צריך מחקר אמפירי להצדיק רגולציה.

סיכום דובר/ת

1. מודה למשתתפים על זמנם והערותיהם.
2. לא יהיה מנוס מהעיסוק בקבוצות. יתכן והתשובות לגבי הנושאים השונים יהיו "בטיפול" או "שצריך לטפל באמצעות רגולציה", גם אלו תשובות טובות.

מדינת ישראל
משרד האוצר
לשכת המנהל הכללי

3. נשארו שיעורי בית באשר למיקוד השאלות והעבודה שיש לעשות.
4. ציבורית :
- א. מבקש לשמור את עבודת הוועדה בחדרי הדיונים ולתת לזמן ולעבודה לעשות את שלהם.
- ב. כמות העניין הציבורי והאנשים שרוצים להשפיע גדולים. מבקשים לתת חצי יום לשמיעת הציבור.
5. לויז פגישות הבאות יופץ בהמשך.

רשמים :

הלל פרימן, עוזר למנכ"ל משרד רה"מ
יואב אורון, עוזר למנכ"ל משרד האוצר